

พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณี
ผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี

นายสุวิน สุขสมกิจ

006186

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๘

BUDDHIST PHILOSOPHY AND LEADERSHIP CULTIVATION : A CASE STUDY OF
SUB-DISTRICT AND VILLAGE HEADMEN IN KANCHANABURI PROVINCE, THAILAND

Mr. Suwin Suksomkit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Political Science

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์   พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำ
 ระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี
 ชื่อ   นายสุวิน สุขสมกิจ
 อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พนม ทินกร ณ อยุธยา
 ภาควิชา   การปกครอง
 ปีการศึกษา   ๒๕๒๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นคุณค่าของหลักพุทธปรัชญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้นำ โดยได้กล่าวถึงวิธีการที่จะนำเอาหลักพุทธปรัชญามาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมภาวะผู้นำ ทั้งในด้านของการปกครองตนเองหรือการปฏิบัติตนของผู้นำและวิธีการปกครองผู้อื่นหรือการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อนำพาหมู่คณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยความราบรื่นและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ในการศึกษาวิเคราะห์จึงได้เน้นหลักพุทธปรัชญาในระดับโลกียธรรม ซึ่งสามารถจะนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน

ในเรื่องผู้นำตามแนวความคิดของ Max Weber ได้กล่าวถึงบุคลิกลักษณะพิเศษของผู้นำ ซึ่งเรียกว่า Charisma ผู้ที่มีลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้จะมีบุคคลานุภาพซึ่งจะทำให้เกิดอำนาจทางใจ อันเป็นรากฐานของอำนาจทั้งปวง เพราะเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นและได้รับการยอมรับ เชื่อฟัง จากผู้อื่นด้วยความสมัครใจ จึงได้เรียกผู้นำประเภทนี้ว่า ผู้นำที่มีบุญญาธิการ หรือผู้นำที่มีอำนาจบารมี (Charismatic Leadership) แต่อย่างไรก็ตาม Max Weber ก็มีได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนถึงหลักและวิธีการปฏิบัติตนของผู้นำที่จะให้ได้ว่าซึ่งอำนาจพิเศษดังกล่าว ในการวิจัยได้ศึกษาที่มาของอำนาจชนิดนี้ไว้ด้วย

ผลการวิจัยนี้ค้นพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มีหลักธรรมะสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี ความสามัคคีของหมู่คณะและความเที่ยงแท้แห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า

ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยิ่งก่อให้เกิดอำนาจทางใจที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา และ
 เชื่อถือด้วยความจริงใจ จึงเรียกอำนาจชนิดพิเศษนี้ว่าเป็นผู้มีอำนาจแห่งธรรม (Dhamma)
 อันเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติโดยยึดหลักแห่งความดี ความงาม และความจริง
 อันถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดจากปัญญา ผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพ หรืออานุภาพ
 แห่งธรรม ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับผู้นำแบบ Charismatic Leader ของ Max Weber
 แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญาณ (Spiritual Guide) ด้วย โดยจะใช้
 อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถจะชักจูงโน้มน้าว
 จิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยมีจำเป็นต้องใช้อำนาจการบังคับ การให้
 รางวัล การให้คุณโทษ ตามระเบียบแบบแผน หรือธรรมเนียมนิยมนิยมใด ๆ ทั้งสิ้น หลัก
 พุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ.

Thesis Title   Buddhist Philosophy and Leadership Cultivation :
                         A Case Study of Sub-district and Village Headmen
                         in Kanchanaburi Province,
Name   Mr. Suwin Suksomkit
Thesis Advisor   Assistant Professor Panom Dinakara
Department   Government
Academic Year   1980

ABSTRACT

This study was aimed to demonstrate the values of Buddhist philosophical principles with relation to leadership. It describes how to bring out Buddhist philosophical principles as the guidelines in the cultivation of leadership in the self-control and self-practice of the leader and the means to control or work with others in order to bring success to the groups and hopefully with smoothness and to the satisfaction of every group. An analysis of the study has emphasised the Buddhist philosophical principles in the mundane level which will be able to apply to everyone.

With respect to the leadership, according to the idea of Max Weber, he said about the special characteristic of a leader called "Charisma." The person who has special characteristic as mentioned, will embrace spiritual power which is the power being applied and getting acceptance and reliability from the others with their willingness. That leadership is called charismatic leadership.

Hower, Max Weber forgot to distinguish clearly regarding the principles and the means to practice of the leader in order to get special power as such. In the study, was also classified the root of this power.

The study found that Buddhist philosophical principles played an important role in the cultivation of leadership because it was the basis for self-control and control of others and a basis in the cultivation of good relationships, harmony and social virtue. Also it was found that the leader who followed Buddhist philosophical principles could develop spiritual power leading to love, faith and sincerity to others. Therefore, this power is called "the Dhamma power" which was developed by the right practice understanding a goodness of beauty and truth with reason and wisdom. The leader as such could get the Dhamma power which has similar characteristics as the charismatic leader described by Max Weber and also could be a spiritual guide in order to use this power to control the heart of others, can be trusted and paid attention by others. More than that, he is able to convert the hearts of people in the right way without any promise of power or reward, punishment or any other traditions. Therefore, Buddhist philosophical principles have important value when applied to cultivation of leadership.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จดูสว่างไถ่เพราะ เป็นผลจากความร่วมมือร่วมใจจากบุคคล
หลายฝ่ายที่ให้ความสนับสนุน ช่วยเหลือ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ท่านแรก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทนง ทินกร ณ อยุธยา ได้กรุณาเป็นอาจารย์
ที่ปรึกษา ให้คำแนะนำข้อคิดเห็น ในการเขียนตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ รองศาสตราจารย์
ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการสอบ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ
แก้ไข ปรับปรุง เพื่อให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ ดร. เริงชัย
อรุณวิโย อาจารย์ประจำมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เมตตาให้คำแนะนำ
แก้ไขเนื้อหาสาระและรับเป็นกรรมการสอบด้วย

นอกจากนี้ ในด้านของการรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามได้รับความช่วยเหลือจาก
เจ้าหน้าที่กองปกครองจังหวัดกาญจนบุรี โดยเฉพาะที่เกษร และคุณวัลลภ พริ้งพงษ์ ตลอดจน
ท่านนายอำเภอ ปลัดอำเภอต่าง ๆ ท่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้กรุณาตอบแบบสอบถาม ให้
ข้อคิดเห็น เสนอแนะในด้านข้อมูลแบบสอบถาม ในด้านการพิมพ์ จัดทำรูปเล่มได้รับความ
ช่วยเหลือจาก พี่นารี พี่อรพินทร โดยเฉพาะที่เรียม ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงที่สำคัญในด้านนี้
และผู้ที่ทำให้ผู้เขียนมีเวลาทุ่มเทให้กับการศึกษาค้นคว้า และเขียนได้อย่างเต็มที่ คือ "จา"
ส่วนผู้ที่เมื่อกำลังใจและช่วยเหลือในทุกด้านคือ นันทวัน ภรรยาผู้เขียน

ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือดังกล่าว ผลงานการค้นคว้า
วิจัยเรื่องนี้ คงจะมีประโยชน์อยู่บ้างตามสมควรในทางการศึกษา ส่วนที่ตั้งกล่าวขออุทิศให้แก่
บิดา มารดา ท่านเจ้าคุณอมรโสภณ วัดเทพศิรินทร์ ตลอดจนครูบาอาจารย์ ซึ่งได้อบรมสั่งสอน
ให้ความรู้แก่ผู้เขียน และ เด็กชาย เอกสิทธิ์ บุตรชายของผู้เขียนซึ่งเป็ความหวังที่จะให้
เติบโตขึ้นมาเป็นผู้นำในอนาคต.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
รายการตารางประกอบ	ฐ
บทที่	
๑ บทนำ	๑
✓ ความเป็นมาและสภาพปัญหา	๑
ความสำคัญของปัญหา	๘
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๑๐
สมมุติฐานและแนวเหตุผล	๑๑
ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๑๕
รูปแบบของคำถาม	๑๖
๒ วิวัฒนาการในการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	
สมัยใหม่กับหลักพุทธปรัชญา	๑๗
ความเป็นมาของการศึกษาวิชาทางปกครองและการบริหาร...	๑๗
วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของแนวความคิดและทฤษฎี	
การบริหารของวิชารัฐประศาสนศาสตร์	๒๒
แนวความคิดบางประการของรัฐประศาสนศาสตร์ในความหมายใหม่	
✓ และแนวทางที่สอดคล้องกับหลักพุทธปรัชญาที่จะนำมาใช้ประโยชน์	
ในการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย	๒๘
สรุปท้ายบท	๔๖

บทที่		หน้า
๓	แนวความคิดและความเข้าใจหลักพุทธปรัชญา	๔๗
	ความหมายของศาสนาและปรัชญา	๔๗
	ความเข้าใจเรื่องศาสนาและปรัชญา	๔๘
	ข้อเหมือนและแตกต่างระหว่างศาสนาและปรัชญา	๔๘
	ความหมายและ เนื้อหาวิชาปรัชญาบริสุทธิ์	๕๐
	จุดเริ่มต้นของปรัชญาตะวันตกและตะวันออก	๕๑
	ความแตกต่างระหว่างปรัชญาตะวันตกและตะวันออก.....	๕๒
	ความหมายและความเข้าใจสารัตถะแห่งพุทธศาสนา พุทธปรัชญา และการนำคุณค่าพุทธปรัชญาใช้ในการ สร้างเสริมภาวะผู้นำ	๕๖
	สรุปท้ายบท	๗๓
๔	ความหมายของผู้นำ อำนาจและที่มาของผู้นำประเภทต่าง ๆ	๗๕
	กำเนิดของเรื่องภาวะผู้นำ	๗๕
	คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า ภาวะผู้นำและผู้นำ. ความเข้าใจในความหมายของคำต่าง ๆ อันเกี่ยวกับภาวะ ผู้นำ	๘๗
	ที่มาและความสัมพันธ์ในเรื่องอำนาจของผู้นำ	๘๐
	ประเภทของผู้นำ	๑๐๕
	แบบของผู้นำ	๑๐๖
	แบบของผู้นำตามหลักพุทธปรัชญา	๑๑๒
	สรุปท้ายบท	๑๑๖

บทที่		หน้า
๕	ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ	๑๑๗
	วิธีการศึกษาการเป็นผู้นำโดยศึกษาคุณลักษณะของผู้นำ	๑๒๗
	การศึกษาพฤติกรรมผู้นำ	๑๔๐
	การศึกษาผู้นำโดยคำนึงถึงสถานการณ์	๑๕๗
	สรุปท้ายบท	๑๖๗
๖	การประยุกต์ใช้หลักพุทธปรัชญาในการสร้างเสริมภาวะผู้นำ	๑๖๘
	บทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นำ	๑๖๘
	หน้าที่ของ ผู้บริหารหรือผู้นำในมหาโคปาลสูตรและโคปาลกสูตร	๑๗๑
	ความสำคัญของผู้นำ	๑๗๕
	ลักษณะและคุณสมบัติผู้นำตามแนวพุทธปรัชญา	๑๘๕
	เทคนิคในการปฏิบัติงานของผู้นำ	๒๐๗
	หลักปฏิบัติสำหรับผู้นำคนใหม่	๒๑๗
	วิธีการเอาชนะใจผู้ใต้บังคับบัญชาประเภทต่าง ๆ	๒๒๒
	สรุปท้ายบท	๒๒๘
๗	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำระดับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี	๒๓๑
	ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงส่วนตัว	๒๓๓
	ส่วนที่ ๒ ความเข้าใจในหลักพุทธปรัชญาทั่วไป	๒๔๓
	ส่วนที่ ๓ ความเชื่อหรือความศรัทธาตามหลักพุทธปรัชญา ...	๒๔๔
	ส่วนที่ ๔ ทศนคติและพฤติกรรมในการนำหลักพุทธปรัชญาไป สร้างเสริมภาวะผู้นำ	๒๔๘
	ส่วนที่ ๕ การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเรื่องการปกครองโดยใช้หลักพุทธปรัชญา	๒๖๑
	สรุปท้ายบท	๒๖๕
๘	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๖๘

หน้า

บรรณานุกรม	๒๓๘
ภาคผนวก	๒๔๖
ประวัติผู้เขียน	๒๕๖

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑	แสดงการแยกประเภทจำนวนผู้ดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๒๓๓
๒	แสดงระดับการศึกษาสูงสุดของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๒๓๔
๓	แสดงประเภทการประกอบอาชีพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๒๓๕
๔	แสดงรายได้ต่อปีจากการประกอบอาชีพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๒๓๕
๕	แสดงฐานะการดำรงชีพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	๒๓๖
๖	แสดงการจำแนกประเภทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ เคยบวชและไม่เคยบวช ในพุทธศาสนา	๒๓๗
๗	แสดงจำนวนพรบรชาสำหรับผู้ที่ เคยบวชมาแล้ว	๒๓๘
๘	แสดงจำนวนผู้ที่ เคยบวชมาแล้วและศึกษาหลักสูตรพระในพุทธศาสนา..	๒๓๘
๙	แสดงการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องผู้นำจากการอ่านหนังสือต่าง ๆ	๒๓๙
๑๐	แสดงความพึงพอใจในการดำรงตำแหน่ง	๒๔๒
๑๑	แสดงการได้รับเกียรติยกย่องโดยให้กล่าวคำปราศรัยในงานพิธีต่าง ๆ	๒๔๒
๑๒	แสดงความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธปรัชญา	๒๔๓
๑๓	แสดงความศรัทธาหรือความเชื่อในหลักพุทธปรัชญา	๒๔๔
๑๔	แสดงทัศนคติและพฤติกรรม ในการนำหลักพุทธปรัชญาใช้สร้างเสริม ภาวะผู้นำ สำหรับผู้นำประเภทที่ ๑	๒๕๑
๑๕	แสดงทัศนคติและพฤติกรรมในการนำหลักพุทธปรัชญาใช้สร้างเสริม ภาวะผู้นำ สำหรับผู้นำประเภทที่ ๒	๒๕๓
๑๖	แสดงการเปรียบเทียบผู้นำแต่ละประเภทในค่านการใ้ปัญญา เป็นหลักปกครอง	๒๕๕
๑๗	แสดงการเปรียบเทียบผู้นำแต่ละประเภทในค่านการใ้ หลักพุทธปรัชญาเพื่อการปกครองตนเอง	๒๕๖

ตารางที่

หน้า

๑๘ แสดงการเปรียบเทียบผู้นำแต่ละประเภทในด้านการใช้หลักพุทธปรัชญา
เพื่อการปกครองผู้อื่น ๒๕๗

๑๙ แสดงการเปรียบเทียบผู้นำแต่ละประเภทในด้านการใช้หลักพุทธปรัชญา
ส่งเสริมสัมพันธภาพอันดีและความสามัคคีในหมู่คณะ ๒๕๘

๒๐ แสดงการประเมินผลความเป็นผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๖๑